

LBRIS

AUREL A. MUREȘIANU

MAREA ÎMPĂRĂȚIE ROMÂNEASCĂ

VOLUMUL II

ȘCHEIUL BRAȘOVULUI – REPUBLICĂ AUTONOMĂ

Culegere de studii și articole

Ediție realizată de Ioan VLAD și Adrian TOTH
cu o introducere de Ioan VLAD

Documentare și selecția textelor:

Ioan VLAD și Adrian TOTH

Seria

Brașovul și Marea Unire, nr. 6

Editura PASTEL, Brașov, 2023

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Introducere</i>	9
<i>Prolog</i>	48

I. Un „Mare Regat Românesc” pe timpul lui Iancu Corvin? 51

1. Țara și cetatea lui Gilov-Voevod	53
2. Tradiția lui Negru-Vodă în Transilvania	56
3. „Făgărașul sub Domnii Munteni”	59
4. O nouă contribuție la istoria Românilor în evul mediu	61
5. De când locuiesc Ciangăii în Săcele?	127
6. Vechimea și importanța Săcelelor	140
7. De ce a fost Transilvania „Voevodat”?	142
8. Originea Secuilor și secuizarea Românilor	144
9. Fost-a posibil un mare „regat românesc” pe timpul lui Iancu Corvin?	149
10. Corvini și biblioteca lor	152
11. Castelul lui Ioan Huniade de la Timișoara	161
12. Vitejii Români bănățeni ai lui Iancu Huniade	163
13. Alegerea lui Matei Corvin	166
14. Starea Românilor sub Corvini	168
15. Bathoreștii și românii	170

II. Șcheiul – „cea mai puternică obște românească a Ardealului”

(Nicolae Iorga) 173

16. Biserica și școala românească a Brașovului	175
17. Clădirea Școalei românești din Brașov de către popa Mihai în anul 1597	178
18. Moștenirea lăsată de un preot român brașovean la 1579 și alte pagini din trecutul Ardealului	206
19. Populația românească a Brașovului	209
20. Dare de seamă	211
21. Morminte domnești și boierești în biserica Sf. Nicolae din Brașov	213

III. Lupta șcheienilor pentru o „republică autonomă” în secolul
al XVIII-lea, etapă distinctă a luptei naționale românești

pentru libertate și unitate	217
22. Figuri istorice: Corbeștii	219
23. Luptele Românilor brașoveni pentru câștigarea independenței lor municipale (1735-1738)	222
24. Casa unui fruntaș român brașovean în secolul al 18-lea	233
25. Un inventar românesc de haine și scule din anul 1778	236
26. Câteva dovezi vechi de viață și cultură românească la Brașov	241
27. Două cărți de judecată din veacul al 18-lea ale „Conzistoriumului episcopesc neunit” al Ardealului	248
28. O alegere de dascăl și de gocimani la Cristian în 1783	252
29. Procatorul chir Vasile Pop Moldovanu	254

IV. Negustorimea română a Brașovului – clasă politică
și forță națională

	257
30. Moștenirea lăsată de către un fruntaș român brașovean de acum 200 de ani	259
31. Bilanțul comercial al lui Zaharia Nicolau din anul 1787	262
32. Testamentul sau „diata” din anul 1794 a fruntașului român brașovean Ioan Boghici	264
33. Un mare neguțător de acum un veac	267
34. Originea lui Zaharia Carcalechi	271
35. Episcopul Nestor Ioanovici (1765-1830)	273
36. „Compania” de comerț levantin de odinioară a Brașovului în lumina noilor documente publicate de D-I N. Iorga	280
37. Dare de seamă	288

Epilog. „Noi suntem oamenii libertății” 292

Postfață. Ignorând pandemiile istoriei, de Mircea Brenciu 295

Indice de nume 299

Indice de locuri 333

Ilustrație 349

LIBRIS

Iancu Huniade „n-a mărit atât gloria ungarilor, cât pe cea a românilor, care l-au născut” (Papa Piu-II, în „Istoria Europei”)

„Gintea Corvinilor s-a născut spre mântuirea (salvarea – n. I.V.) regatului Ungariei!” Bonfiniu

O suită de cinci articole vizează lucrarea Corvineștilor și A.A. Mureșianu realizează o micromonografie a acestora foarte originală și incitantă.

Primul pas incitant este întrebarea dacă ar fi fost posibil să se realizeze un mare „regat românesc”, în epoca lui Iancu de Hunedoara, și răspunsul, în final, deducem că obiectiv era posibil, era chiar un proiect fezabil al papalității, pe un potențial real al neamului românesc.

A.A. Mureșianu pornește de la observația justă a geografului german Sebastian Franck că „Românii (valahii) au domnit odinioară peste un teritoriu foarte mare și au pricinuit năcazuri multor popoare”. Apoi, propria lui convingere este că Românii, prin numărul și spațiul stăpânit, cât și prin trăinicia, puterea și virtuțile lor, „au avut... o influență mult mai mare asupra evenimentelor politice ale bazinului carpato-dunărean, decât li s-a părut și le-a venit a crede chiar și celor mai optimiști istoriografi ai lor”.

O astfel de percepție a avut și papalitatea, care preocupată să dea o „nouă direcție politică popoarelor de la Răsărit și în primul rând Valahilor”, a întemeiat un mare vicariat minorit, adică prin călugării franciscani sau minoriți, la 1446, în Bosnia, cu menirea să-i convertească pe românii, slavii sudici, bulgari și chiar pe ruși.

Istoricul german L.A. Gebhardi, „cel mai profund și mai critic dintre toți istoricii străini”, bun cunoscător al epocii marilor voievozi basarabi și a rolului jucat de români în războaiele cu turcii, a ajuns la convingerea că dacă acel vicariat „ar fi reușit să convertească pe toți românii, supunându-i directivei lui politice, aceasta ar fi provocat atunci întemeierea unui regat românesc”. „Atunci”, adică în epoca lui Iancu Huniade!

Un astfel de regat, din Carpații nordici, până în Macedonia „ar fi format unul dintre cele mai mari și mai puternice state ale Europei și ar fi avut ca urmare paralizarea sau nimicirea chiar a regatului apostolic al Ungariei”.

A.A. Mureșianu susține șansa proiectului cu precedentul edificiu politico-statal al Asăneștilor și cu prestația marelui voievodat al Valahiei, în frunte cu Mircea, pe drept numit și „cel Mare”, care porunca „într-un timp până la Adrianopol” dar și părți din Transilvania, Banat și Moldova, care îl înfrunta pe Baiazid Fulgerul, care era curtat de suveranii Europei răsăritene, de regii Ungariei și Poloniei pentru a-i câștiga alianța și care încheie la Brașov cu Sigismund de Luxemburg, viitor împărat al Germaniei, un tratat de alianță și apărare de pe picior de egalitate.

Prin urmare, se întreabă A.A. Mureșianu, „ce n-ar fi putut face unirea într-un singur corp național a celor două state puternice (Țara Românească și Moldova – n. I.V.) și a voievodatelor și cnezatelor românești dintre Tisa și Carpați?”

Papalitatea a eșuat în acest proiect, deși convertirea a făcut reale progrese în Muntenia și Moldova, „n-au izbutit să găsească un mijloc de unire sufletească și de

întărire a românilor”, care să rivalizeze cu „alipirea dârză a majorității poporului român” la ortodoxie și la biserica sa.

Marele regat proiectat, care ar fi dispus de „avantajul temeliei etnice unitare” ar fi putut deveni o „puternică împărăție românească” și „cel mai puternic bastion al vechei civilizații europene în Orient”, dar cu prețul căderii din ortodoxie, ceea ce românii n-au acceptat nicicând.

A.A. Mureșianu își propune să tâlcuiască **fenomenul Huniade**, geneza lui, „cauzele acestei maiestroase pășiri pe scena istoriei europene a familiei românești a Domnilor de Huniad”, care s-au numit ei înșiși „Corvini”, după satul și moșia lor de origine, Corbeni, așa cum spune chiar Bonfiniu, după ce a auzit de la regele Matei. Și cauzele genezei acestui fenomen ar fi: reacția românilor la năvălirea turcească și, mai cu seamă, „influența spiritului Renașterii, deșteptător și desmormitor” al energiilor popoarelor romanice.

Iar menirea Corvinilor în politica europeană a definit-o Bonfiniu, fără să exagereze, când scria că „**Gintea Corvinilor s-a născut spre mântuirea regatului Ungariei!**”

A.A. Mureșianu știe că afirmația lui Bonfiniu poate părea hazardată și de aceea o fundamentează cu o erudită și analitică argumentare. El afirmă cu tărie, ceea ce istoriografia maghiară desconsideră, existența „substratului huno-avaro-bulgar, prin care s-au transmis poporului maghiar și influențe culturale ale băștinașilor din epoca romană”, existență pe care o dovedește convingător.

Apoi, Ungaria este creația Europei, a Romei și a Bizanțului, interesați de „a-și crea un punct de sprijin puternic în bazinul dunărean”, este produs al factorilor culturali europeni, mai mult „decât a căpeteniilor turco-tătare și a nomazilor maghiari fino-ugrici clădit numai pe bază națională, regatul Ungariei nici n-ar fi putut dăinui!”

Tot așa, de la început, ungarul, propriu-zis, nu au fost în majoritate față de celelalte neamuri. Cea mai mare parte a locuitorilor Ungariei era formată din creștini aduși acolo ca prizonieri „din toate țările lumii”, spune o sursă papală la 974. Iar Anonymus ne spune că la venirea ungarilor Pannonia era locuită de „slavi, bulgari, vlahi și păstorii românilor”. Etnia maghiară, așezată pe substratul huno-avaro-bulgar, găsit aici, a reușit „să-și păstreze naționalitatea”. Deci statul și regatul maghiar „s-a născut dintr-un compromise între cuceritori și cuceriiți. Și, astfel, „regalitatea maghiară n-a fost de origine națională”, spunea istoricul ungar H. Marczali în 1895.

Deci, concluzionează A.A. Mureșianu, coroana maghiară, regatul s-a menținut prin sprijinul puternic primit de la popoarele băștinașe și vecine și, mai ales, în epoca Corvinilor – de la români. „Fără concursul puternic al celorlalte neamuri, ungarul n-ar fi putut să se mențină ca stat, și ceea ce a dat putere regatului Ungariei în vremea Corvinilor a fost ajutorul... primit în decursul luptelor cu turcii, de la românii Banatului Severinului, ai Maramureșului, ai Transilvaniei și ai Țării Românești, fără să mai vorbim de bastionul de răsărit al Europei, format de Moldova lui Ștefan cel Mare”.

La Varna, 1444, n-au luptat doar ungarul și polonul, ci și românii în frunte cu lăncușii Huniade și au respins primul atac turcesc, iar dacă regele l-ar fi ascultat pe Huniade

n-ar fi pierdut bătaia și capul. „Ungaria a scăpat atunci de a fi desființată de pe harta Europei nu atât de maghiarii propriu-zis, neam înrudit cu turcii năvălitori, ci grație concursului eroic al românilor, fie ca aliați ai lui Iancu Corvinul de Huniade, fie ca luptători în oastea lui Ștefan cel Mare”. Și aici A.A. Mureșianu reconfirmă adevărul spus de Bonfiniu privind misiunea „gintei Corvinilor”... Slăbirea rezistenței românești și moartea celor doi aliați, Matei Corvin și Ștefan cel Mare, a dus la „cucerirea de către turci a unei însemnate părți a Ungariei”.

Îndeplinindu-și acea misiune salvatoare, ne spune cronicarul italian Antonio Bonfiniu, prezent la curtea regelui, că regele Matei „a cultivat cu râvnă toate artele frumoase; a căutat pe cei mai învățați bărbați, chiar și în țările cele mai îndepărtate; a cultivat cu sârguință toate virtuțile; a curățit Ungaria de rusticitate și a introdus în ea pe maiestri în arta guvernării de ori unde i-a putut găsi. A îmblânzit moravurile scitice (vechi ungurești-A.A.M.), a înfrânt îngâmfarea sălbatecă (a ungarilor) și, de la Attila încoace, el a fost cel dintâi care a adus la ascultare pe cerbicosul ungar”.

Un segment deosebit în relatarea istoricului brașovean este fabuloasa istorie a regelui Sigismund de Luxemburg și mai ales a relațiilor acestuia cu românii, istorii din care s-a născut legenda despre odrăslirea lui Iancu Corvinul din legătura lui de dragoste cu aleasa și preafrumoasa fiică a oarecărui nobil român... pe când se afla în ținuturile transilvane”. Dar lucrurile se limpezesc și originea neoaș românească a lui Iancu este o certitudine, prin Diploma originală din 8 octombrie 1409, prin care Sigismund dăruiește „viteazului curtean Voicu, fraților acestuia, Mogoș și Radul, unchiul său Radul, fiului său Ioan precum și tuturor moștenitorilor și urmașilor lor... posesiunea regală Hunyadvár din comitatul Albei”. Originea românească a lui Iancu Corvinul o confirmă și papa, marele învățat contemporan, Pius II (Aeneas Silvius Piceolomini), în „Historia de Europa”, în fața lumii întregi că: „prin faptele sale vitejești n-a mărit atât gloria ungarilor, cât pe cea a românilor dintre care s-a născut”.

Originea lui Iancu a stârnit multe discuții și istoriografia înregistrează multe variante, generate mai ales de interesul manifestat ca Iancu să aparțină nobilimii și etniei maghiare. A.A. Mureșianu le inventariază, le comentează și argumentează îndubitabil originea românească a lui Iancu.

O altă temă incitantă abordată de către autor este atașamentul Corvinilor față de neamul lor, atașament contestat de către unii istorici români, care-i fac chiar „reneați”. A.A. Mureșianu dovedește contrariul, citând din nou pe papa Piu II, dar și pe cavalerul Curgund Wawrik, comandant militar trimis de ducele Burgundiei contra turcilor, care-l numește pe Iancu „căpitan al românilor”, dar și opinia istoricului August Treboniu Laurian, care ne spune că Huniade a fost „iubitor de umanitate, iubitor de creștinătate, dară și iubitor de națiunea sa”.

În plan social Corvinii au decretat pentru ușurarea sorții supușilor lor români, decretul din 1465 al lui Matei Corvin care viza „dezlegarea de glie”, „libera trecere a iobagilor de pe o proprietate pe alta”, cu plata datoriilor dar și „cu toate lucrurile

și averea lor, fără nici o supărare”. Un alt decret al regelui Mătei scutea preoții ortodocși din Maramureș de orice „taxe ordinare și extraordinare” față de „cămara regală”. Păstorii români din zona săsească au fost scutiți la 1468 de taxa pentru turme, „cincizecimea regală”. „Alipirea lui Matei către neamul său... și cu a cărei glorioasă origine s-a mândrit toată viața sa” a generat rebeliunea baronilor și prelaților țării la 1467, care-l acuzau pe rege, spune August T.Laurian, că „mântui pe români de opresiunile lui și de dijmele nedrepte, ce trebuia să le plătească clerului catolic”.

O dovadă a atașamentului Corvinilor la neamul românesc este și atașamentul românilor din Banat, Transilvania și Ungaria la cauza Corvinilor, dovedit din plin pe câmpul de luptă de o numeroasă și eroică oaste românească, condusă de „căpitanul românilor”, dar și la momentul alegerii lui Matei ca rege, când oastea de 20.000 de români, însoțită de mica nobilime transilvană, majoritar românească, au impus adunării electivă, în ianuarie 1458, pe „câmpul” Racoș lângă Buda să-l aleagă rege pe Matei Corvin. „Spontaneitatea și unanimitatea voturilor”, despre care vorbește cronicarul polon Dlugoss, „a fost mai mult rezultatul fricii de oastea corvinească și de mulțimea nobilimii mici a românilor”.*

Aceștia au fost Corvinii, „fala latinității și gloria românismului medieval”, spune A.A. Mureșianu. Iar din perspectiva maghiară, o opinie cinstită și realistă ne-o dă istoricul și orientalistul Ármin Vámbéry, la 1895 în „Originea și dezvoltarea maghiarimii”.

„Cariera eroică a lui Ioan Huniade și domnia strălucită a fiului său Matei Corvinul **au avut numai la aparență o înfățișare maghiară, pentru că Ioan Huniade a fost român de neam și era încununat de glorie nu al maghiarimii, ci al creștinătății.** Ungurismul său este tot atât de problematic ca și acela al eminentului său fiu, a cărui domnie măreață a revărsat un potop de strălucire asupra Ungariei politice, dar poporului maghiar propriu-zis i-a dat foarte puțină sau aproape nicio importanță... nu ne-a rămas de la el nici măcar un act scris în limba ungurească... Ideile sale au fost reflexul civilizației universale ale acelei epoci, iar nu al dezvoltării și glorificării vieții naționale. Să mărturisim sincer adevărul: cel mai mare rege al nostru a fost mare în înțelesul politic al cuvântului dar nu în cel național”.

Capitolul se termină cu o admirabilă demonstrație că familia princiară Báthory are origini românești și o prestație în relația cu românii care susține această ipoteză.

* A se vedea și articolele din volumul I: „Influența civilizatoare a Corvinilor români asupra Ungariei Vechi”, p.297-301 și „Funcțiunea europeană a românismului în veacul al 15-lea”, p. 302-303.

Scheienii – „oameni liberi și independenți”

*„Încă **ab initio** de la venirea noastră și sălășluirea coloniei noastre aici, nu ne-am pripășit pe aici ca iobagi sau supuși ai orașului Brașov, ci ca oameni liberi și independenți socotind a ne așeza aici în mod cinstit și hotărâți a trăi cu banii noștri pe acest teren pustiu fără nici cea mai mică îndatorire de supunere. Dreptul de stăpânire asupra teritoriului nostru nu aparține atunci cetățenilor Brașovului, ci principilor Moldovei și Valahiei, cari au apărat și scutit în bună rânduială pe străbunii noștri, dându-le voie a-și zidi biserici și școli; ba au dat chiar ctitori și binefăcători bisericii și comunității noastre și chiar au arătat o deosebită bucurie față de prosperarea gospodăriilor noastre cinstite și creștinești. Chiar noi înșine ne-am ținut totdeauna de oameni liberi!”*

Petițiunea românilor scheieni cătore împăratul Carol VI, de 1737

Capitolul II al selecției noastre, pe care l-am intitulat, uzând de sintagma lui Iorga, Șcheiul – „cea mai puternică obște românească din Ardeal”, adună articolele care să justifice această măgulitoare apreciere pentru secolul al XVI-lea, mai ales, secol pe care îl putem considera un apogeu al evoluției istorice a comunității românești brașovene, pentru ca după 1600 să se producă un reflux și abia secolul al XVIII-lea să mai atingă cote comparabile cu cele din secolul al XVI-lea.

A.A. Mureșianu situează începuturile cartierului românesc Șchei, ca și ale cetății Brașovului de astăzi, „din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, când Brașovul se mută din împrejurimile Bisericii Sf. Bartolomeu... în valea de sub Tâmpa”, pentru o mai bună apărare împotriva năvălitorilor.

În stabilirea locului de origine și a momentului când au venit primii întemeietorii ai Șcheiului, A.A. Mureșianu pornește de la mărturia autorilor jalbei din 1737 adresată de șcheieni împăratului Carol VI, care spune că „strămoșii... Șchei, români și greci însuflețiți de zelul lor creștinesc” și pentru „a scăpa de sub jugul turcesc... părăsiră încă din timpuri imemorabile locuințele lor de pe pământul turcesc”, au cucerit „cu mica lor negustorie” diferite locuri și și-au ales „drept reședință liniștită o vale pustie și nefolositoare, înconjurată de munți și păduri”, unde au cumpărat locuri pustii „cu preț foarte mare” de la stăpânii orașului.

Deci cu toții sunt veniți de peste Dunăre, din Vlaho-Bulgaria Asăneștilor și din Imperiul greco-bizantin, copleșite de turci, sunt numiți „greci” și „bulgari”, dar „în secolul al XV-lea purtau cu toții nume neaoș românești”.

Papa Bonifaciu IX, în Bula din 15 Decembrie 1399, confirmă prezența românilor la Brașov alături de greci și armeni, cu toții necatolici, care au o biserică a lor și vrea să-i convertească pe acești „necredincioși” la catolicism.

Cât privește motivația venirii românilor sud-dunăreni, A.A. Mureșianu „răstoarnă cu desăvârșire fabula” că întemeietorii Șcheiului ar fi fost chemați de către sași pentru clădirea Bisericii Negre. Adevărata cauza a fost „marele negoț de atunci al Brașovului”, oraș devenit cel mai mare centru comercial al Ungariei și țărilor dunărene și unul din cele mai importante ale Europei. Asta nu exclude ca unii șcheieni mai săraci să fi lucrat și la clădirea bisericii sașilor.

Sașii recunosc și ei acest adevăr, situează venirea pe la 1392, dar „unul câte unul, **precum i-a atras aici comerțul înfloritor de atunci al acestui oraș** și ocaziunea de a câștiga bani” lucrând la ridicarea bisericii. Doar mai târziu cronicarii sași au denaturat lucrurile și au absolutizat motivul al doilea.

Desigur, românii brașoveni au ajuns sub stăpânirea magistratului săsesc, dar niciodată „supuși desăvârșiți și iobagi ai cetății săsești”. Ei și-au păstrat un anumit grad de libertate, s-au dezvoltat „sub protecția puternicilor voievozi, care stăpâneau până aproape de porțile Brașovului”.

Autorul precizează însă imediat că această „nouă colonie românească”, instalată în Șchei vine alături de „rămășițele vechii populații autohtone” (românești – n. I.V.) a Brașovului și Țării Bârsei, de la care sașii au împrumutat toponimia locală, inclusiv numele orașului. Această străveche populație românească, alături de unguri, sași și secui, este menționată într-o scrisoare a episcopului Lodomerius, de Strigoniu, de la 1288. Deci sașii și cavalerii teutoni au găsit în Țara Bârsei și Țara Făgărașului o masă compact de români, din care o parte, probabil, a însoțit pe Negru Vodă peste munți la sfârșitul secolului al XIII-lea. Dar au rămas cei mai mulți care să asigure continuitatea și vigoarea românească în zona, menționați cu instituțiile lor – cinci cnezate cu cnejii lor români la 1500, într-un recensământ săsesc.

În paralel cu cnezatele bârsane, s-a dezvoltat și întărit noua așezare românească din Șchei, sub protecția voievozilor români și în ciuda opoziției evidente a sașilor. „Șcheiul a făcut progrese frumoase, spune A.A. Mureșianu, ajungând în veacul al XVI-lea **cea mai puternică obște românească a Ardealului**, cum o numește însuși d-l N. Iorga”.

Această evoluție a românilor, periculoasă pentru sași, o sesizează și castelanul Buda Bornemissa, la 1521, și-i avertizează pe sași, precum și un prieten „ungur”, atent „la mișcările acelor supuși, cari ar putea să întrebuițeze vălmășagurile timpului pentru cine știe ce lovitură asupra cetății”. Este o premoniție, poate, a momentului, octombrie 1600, când „**românii brașoveni trecură cu toții** la Mihai Voievodul” și asaltează cetatea, alături de trupele voievodului. Știm că atunci sașii (1603) au consemnat evenimentul pe zidul dinspre Șchei al Cetății, prin niște versuri injurioase la adresa românilor. Aici A.A. Mureșianu ne spune că autorul versurilor era senatorul Mihail Weiss, versuri „a căror adevărată origine era până astăzi necunoscută”, și-l citează pe Trausch, „Collectanea...”, p.388.

După căderea lui Mihai Viteazul, au venit vremuri grele pentru românii brașoveni, „temnițele gemeau de români; execuțiile și torturile erau la ordinea zilei”, negoțul românilor s-a prăbușit, mulți mutându-se în Țara Românească sau Moldova. Decenii la rând românii nu se pot redresa și abia pe vremea lui Brâncoveanu, „negoțul românesc al Brașovului ia un nou și puternic avânt”.

„Iată deci că românii brașoveni, și cei din Transilvania, n-au fost nici în ce privește biserica și școala lor, după vorbele scriitorului brașovean Nicola Nicolau, cu nimic mai prejos decât alte neamuri!”

A.A. Mureșianu, 1941

O istorie a școlii românești, în opinia istoricului brașovean, trebuie să înceapă cu acele vechi centre culturale românești, din vremea voievozilor și cneștilor, „sutele de mănăstiri și schituri românești”, din care unele au fost centre de învățământ bisericesc, dar și reședințe episcopale. Și amintește aici de **mănăstirea din Perii Maramureșului**, pusă la 1391 sub protecția directă a Patriarhiei de la Constantinopol și „bogat înzestrată” de către voievozii maramureșeni, „centru de învățământ și de lumină pentru români” și reședință episcopală până în secolul al XVIII-lea; **mănăstirea Prislopului** din Țara Hațegului, întemeiată de Nicodim de la Tismana și ridicată în strălucire de domnița Zamfira; **mănăstirile Vadului și Geoagiului**, reședințe episcopale; episcopia de la **Feleac** și mitropolia românească de la **Alba Iulia**, episcopia făgărășeană a **Galaților** sau mănăstirile cu vlădici ortodocși și chiar școala românească din „cele opt districte valache” bănățene și urmele vechi de școală românească de la Făgăraș și Seliște.

Pornind de la adevărul că „în evul de mijloc biserica și școala au fost două instituții nedespărțite” și că primele școli au apărut odată cu primele mănăstiri și biserici, A.A. Mureșianu afirmă existența unei vechi școli românești la Brașov și înainte de 1597, menționată în cronică și documente de secol XVII, deci mult mai târziu, lucru întâmplat și cu școala săsească, existentă din secolul al XIII, dar atestată documentar doar după 1500.

Ceea ce descoperă însă Mureșianu ca o certitudine este „cea mai veche dovadă a clădirii unei școale românești și încă de piatră” la Brașov lângă Biserica Sf. Nicolae, în anii 1595-1597.

Documentul indubitabil, descoperit de A.A. Mureșianu în Arhivele Brașovului, este o „socoteală” (raport, dare de seamă asupra unei investiții, cu cheltuirea banilor alocați) făcută de către protopopul Mihai pentru Magistratul săsesc al orașului, asupra cheltuielilor făcute pentru ridicarea turnului bisericii, acoperirea ei și „zidirea pe un loc nou, cumpărat cu 18 florini, a **casei școlarilor**”.

Știm din Petițiunea de la 1761 că în anul 1495 „biserica și școala au fost zidite”, adică vechea biserică de lemn a fost înlocuită cu una de piatră iar pentru școală s-a zidit atunci, la 1495, un local tot de piatră, credem, dar care este abandonat și se construiește un local nou, cumpărat de „popa Mihai”, după un secol, adică în anii 1595-1597. Asta și pentru că mobilierul din vechea școală, deduce Mureșianu, se va folosi și în noua școală, în „socoteală” neexistând cheltuieli în acest sens.